

LII. évfolyam ■ 11. szám ■ 1997. március 14. ■ Ára: 68 Ft

ÉLET és TUDOMÁNY

diákoldal

A FÉLELMETES DIOXIN / 326. oldal ■ A MAORIK KŐBURGONYÁI / 328. oldal ■ A RÁKOSOK KÉTHARMADA MEGMENEKÜLHETNE / 338. oldal

LEGYEN A MECÉNÁSUNK! ADÓSZÁMUNK: 19621308-2-42

- 323 EGY HUSZÁRTISZT A FÖRENDHÁZBAN**
Kozári Mónika
- 326 A MÉREG, AMELYET A TERMÉSZET NEM ISMER**
György Lajos
- 328 A MAORIK ÓRIÁS KAVICSAI**
Németh Károly
- 331 KÖNYVERTERMÉS**
- 332 Március 15-e 1972-ben EGY ELHALLGATOTT NAP**
Striker Sándor
- 334 AZ ŪRHÁJÓK KABINJÁTÓL A TITKÁRNŐK ÍRÓASZTALÁIG**
Mák Attila

DIÁKOLDAL XLIX-LVI.

- 337 Gyógyítható és megelőzhető DAGANATELLENES NŐVÉNYEK**
-i -r
- 338 ÉLETMÓD ÉS RÁK**
Dr. Zárday Zoltán
- 340 Csodák Palotája A LENZ-ÁGYÚ**
Tasnádi Emőke
- 341 Nyelv és Élet PIZZAGOND**
Dalos László
- 342 FIGYELMÉBE AJÁNLJUK!**
- 343 REJTVÉNY**
- 344 PF. 47.**
- 345 A TUDOMÁNY VILÁGA**
- 350 A hátlapon PETŐFI TÖLGYFÁJA**
Kapocsy György
- LÁTOGATÓBAN**
- 351 Gazdasági Mi micsoda? A PÉNZÜGYI SZEKTOR ÉS A REÁLSZFÉRA**
Sz. K.

Címképünk:

Striker Sándor felvétele
Március 15-e 1972-ben
című cikkünkhöz

KÖVETKEZŐ SZÁMUNKBÓL:

A víz három áldása ■ A jég-12 és társai ■ Négy szemkőzt az orvossal ■ Dévaványa volt az első ■ A vállatőra fogott föld alatti Pest ■ Beszélgetés dr. Starosolszky Ödönnel ■ Könyvtermés ■ Te védél! ■ A gondolkodás iskolája ■ Rejtvények ■ A tudomány világa ■ Látogatóban

Kedves!

ÉLET ÉS TUDOMÁNY

Alapjában hibásnak és elfogadhatatlannak tartom J. H. Fremlin elgondolásait, amelyekről az Élet és Tudomány 1996. évi 51-52. számában, Ba-

rabás Zoltán Hány embert bír el a Föld? című írásában olvastam. Ezzel kapcsolatban olyan gondolatokat szeretnék felvetni, amelyekkel nemigen találkozunk e jókora fantáziáról tanúszkodó írásban. Kissé részletezve: a

Hány embert bír el a Föld?

szerzője az emberiség szaporodási ütemét a harmadik évezredben is olyanakká feltételezi, amilyen századunk hatvanas éveit jellemezte. Márpedig a múltban sem volt és a jövőben sem lesz ezer éven át változatlan szaporodási ütem. A szaporodás rátáját sok körülmény alakítja, azokat állandónak és egyetemesnek kinevezni – enyhén szólva – melléfogás. Nem kevésbé önkényes bizonyosságnak venni, hogy az emberiség tudományos, technikai és társadalmi téren mindenkor felkészülten áll minden problémájának tökéletes és egyetemes megoldására. A dolgok rendje inkább az, hogy dörömböl a szükség, s ezután kényszerűen – inkább akadozva, mint könnyen – fejlődik a tudomány, a technika és minden egyéb, amivel az ember úrrá lehet (többnyire) a nehézségeken, bajokon.

Az ezredfordulótól számítva mindössze 220 év múltán – Fremlin szerint – mintegy 400 milliárd ember él majd a Földön. (Napjaikban mintegy 6 milliárd.) A sarki jégmezőket nem számítva, és a hegyes vidékektől is eltekintve a szárazföldről 250 m² juthat egy-egy embernek, ha...

Akkorra az állatvilágot már kiirtották, sem élelem, sem hely nem jut nekik. A növények közül is csak a táplálékot adók maradhattak meg. Minthogy a szárazföldek termeszésre alkalmas területe mindössze 100 millió km²-re tehető, szükség van algákra is mint tápanyagra. Ezért a tengerek óriási területein folyik az algatermesztés.

A lakott területnek 10 millió km²-t (ennyi Európa teljes területe) fenntartva, a becslés a következő: a 400 milliárd ember Tokió mai népsűrűségének (50 m²/fő) a kétszeresével számolva (25 m²/fő) mintegy húsz ezer tízmillió lélekszámú, Tokió nagyságú városban szorongana.

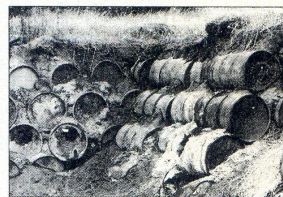
Miután felsejlett a 2220-ban élő emberiség száználmas, szomorú sorsa, vessünk fel néhány kérdést, amelyekre addig is jó lenne értelmes választ kapni! Például mi lenne az édesvízzel? A száraz éghajlati területeken öntözni is kell. Az esővíz felfogásával, a tengervíz sótalánításával talán egyensúlyban tartható a vízháztartás, csakhogy az utóbbihoz sok energia kell. Sok energiát emészt a termés beszállítása a távoli algatermesztés-

(Folytatás a 336. oldalon)

VÁLOGATÓ

GŐRGY ARTÚRT is más-képp ítélte volna meg az utókor, ha Ivánka Imrét nem ejtette volna fog-ságba Jellasics. **Egy huszártiszt a főrendi házban** (323. oldal)

NEMRÉGIBEN INTERKONTINENTÁLIS VIDEÓKONFERENCIÁN vehettek részt környezetvédelmi szakértők és újságírók. A téma a dioxin volt, az a veszedelmes mérge, amely most is szivároog a garéi hulladékártól roszdás hordóból. **A mérge, amelyet a természet nem ismer** (326. oldal)

MÉTERES NAGYSÁGÚ, KŐKEMÉNY GÖRGETEGEREK hevernek Új-Zéland déli szigetének óceánpartján, amelyek a maorik szerint a kosarakból kigurult és megkövesedett édesburgonyák. **A maorik óriás kavicsai** (328. oldal)

A LENZ-ÁGYÚ egy elektromágneses tekercsre húzott „egyemenetes” gyűrű, amely hirtelen a magasba ugrik, ha bekapcsolják az elektromágneset. **A Lenz-ágyú** (340. oldal)

Maecenas

AZ ÉLET ÉS TUDOMÁNY 1997-BAN
A JÓZSEF ATTILA ALAPÍTVÁNY,
A MAGYAR HITEL BANK TÁNCICS MIHÁLY ALAPÍTVÁNYA,
A MOL MAGYAR OLAJ- ÉS GÁZIPARI RT.,
A MŰVELŐDÉSI ÉS KÖZOKTATÁSI MINISZTERIUM,
A NEMZETI KULTURÁLIS ALAP,
AZ ORSZÁGOS MŰSZAKI FEJLESZTÉSI BIZOTTSÁG,
AZ ORSZÁGOS TUDOMÁNYOS KUTATÁSI ALAP,
A PAKSI ATOMERŐMŰ RT., ILLETŐLEG
A SOROS ALAPÍTVÁNY ANYAGI TÁMOGATÁSÁVAL JELENIK MEG.

EGY ELHALLGATOTT NAP

Akkoriban március 15-e csak a diákoknak volt ünnepnap – a felnőttek dolgoztak. A Petőfi-szoborhoz addig is minden évben elmentünk egy-egy kis csoport virággal, hogy azután moziba vagy kirándulni induljunk, erre a március 15-ére azonban már sok minden mocorgott bennünk. Legfőképpen a lázadás maga. Hiszen évek óta lázadt körülöttünk a világ, azok, akiknek – szerintünk – jóval kevesebb okuk volt rá. Lázadtak a *Szelíd motorosok*, de a Corvin moziban két rendőr állt mellettünk a széksor szélén még a vetítés alatt is. Lázadtak a *Ha... hősei*, de mi még a szülői lakás szorításából sem tudtunk kiszakadni. Képzletében robbantott a *Zabriskie Point* záró képsorában a konok-szép lány, mi meg láttuk a valutára megalázódóan ácsingózó bárók, éttermek, villák és szállodák épületét, a lezárt partszakaszokat, az előlünk elzárt és elzáródó világot – amelyről naponta mondták, hogy nekünk épül. Szorítottak a közösségek, amelyeket meg kellett szerveznünk, az ünnepek, amelyek részét kellett vennünk. Az ünnepek, amelyek arról szóltak, hogy *egykor* az ifjúság tett valamit. És láttuk a *Szegénylegényeket* meg a *Fényes szeleket* is. Tudtuk, hogy nekünk nem a vietnami háború a lázadnivaló, mint az *Eper és vér* fiataljainak, hanem saját sorsunk, saját szabadságunk.

Igazoltattak étteremben és – barát-nónk előtt megalázva minket – a körüti padon (felállítva, persze), és igazoltattak autóstopolás közben. Ha pedig rengeteg engedély megszerzése után pecsétekkel szűkített érvényű útlevelet szereztünk Jugoszláviába, szegyenkezve szálltunk ki a kocsiból a görög határnál, noha aki felvett minket, felajánlotta, hogy levisz akár Athénig is. És ha kiderült, hogy magyarok vagyunk, el kellett viselni, hogy megjegyezzék: „hát igen, nálatok ott vannak az oroszok”.

Sok mindenből elégünk lett 1972. március 15-ére, de talán leginkább tulajdon tehetetlenségünk, saját kifejezés-képtelenségünk. Jelmező, hogy külön-külön, magunk-

ban mentünk a Petőfi-szoborhoz, a nagy tömegben csak itt-ott, véletlenül fedeztük fel iskolatársainkat, ismerőseinket, s nagy meglepetésünkre egy-két tanárunkat is.

A tér egészen a kovácsoltvas korlátig tele volt emberekkel, s a diákokon és néhány felnőttön kívül főleg sorkatonákat meg egy-két tisztet lehetett látni, akik a ki tudja már, milyen versek és beszédek elhangzása után együtt énekeltek velünk. Ez hirtelen különösen jó érzést váltott ki, mert az Internacionálé rítusos, rutinszerű eléneklése után a tömeg együtt maradt, és váratlanul a Szózat hangjai és szavai csendültek fel – s a katonák mindenütt tisztelegve álltak. Sőt, a tér sarkán álló épület erkélyén egy hatalmas, vörös csíkos tányérsapkás tábornokféle is végigtisztelegte a váratlan ráadást.

És a tömeg nem oszlott fel, nem akaródzott hazamennie. Újabb és újabb énekek következtek, aztán lassacskán mindenki elindult a Váci utca felé. A megemlékezés meneté alakult, s lázadóan nagy kokárdáival és nemzetiszínű karszalagjaival továbbment – mint kiderült – a Parlament felé.

A Váci utcán a gépirónók és titkárnők kihajoltak az emeleti irodákból és kijöttek a boltokból az eladólányok. Nehéz megmondani, hányan lehettünk, de a menet eleje nem látszott, és csak a Kossuth téren tudtam előreszaladni, hogy legalább a vonulók egy részét lefényképezhessem. A *Batthyány-örökmécseshez* mentünk, ahol a komor házak között a gyönyörű kora tavaszi napsütésben körülvettük a parányi emelvényt, de nem tudtuk, hogy az éneklésen meg az ottlétén kívül tehetünk-e bármit is.

Ekkor egy nagykabátos, karszalagos fiú állt fel a mécses mellé, és beszélni kezdett, keresetlen, egyszerű szavakkal. Nem mondott mást, csak azt, hogy jegyezzük meg ezt a napot és vigyük haza az emléket, mert a 48-as forradalom és szabadságharc mindannyiunknak az egyik legszebb és legfontosabb esemény a történelmünkben. Arra kért csak, hogy őrizzük meg ezt s a mai nap emlékét is magunkban. Nem mondott többet,

de ennyi is jólesett, mert valaki végre saját magától, saját gondolatait és érzéseit megfogalmazva mondott beszédet. Tudtuk, hogy nem mondhat ennél többet, de legalább *közülünkvaló* beszélt.

Amint befejezte, egy bőrkabátos férfi lehúzta őt onnan, és hasonló nagykabátosok elkezdtek összeszedni a fényképezőgépeket. Én, aki már évek óta fotóztam, s erre a napra a bizományitól egy 135-ös Jupiter te-

Az ünnepek után szokásos, a korra jellemző hangvételű cikkben közölte a Népszabadság március 16-ai száma: „szerdán nagyszabású ünnepséget rendezett a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség budapesti bizottsága és a Hazafias Népfrent budapesti bizottsága a Március 15. téri Petőfi-szobornál”. A hírt illusztráló képen sűrű tömeg tölti be az aprócska teret, de maga a beszámoló valójában a korszak első nyílt politikai tiltakozását leplezte. Egy nappal később az írószövetség közgyűlésén figyelemre méltó mondat hangzott el: „Sokan úgy tartják: a fiatalok annyira mást akarnak, annyira mást csinálnak, hogy az példátlan szakadást jelent.” Csak az írófiatalokra utalt Darvas József? A hivatalos ünnepségen ő is ott volt, s tudhatta jól, korántsem a rendezők szándéka szerint zajlott le. Huszonöt év telt el azóta. A nemzedék regénye még vár magára: ezekkel a képekkel egy sokaknak sorsfordító, felemelő és sajtó emlékü, elhallgatott napról emlékezünk meg.

S. S.

leobjektívet kölcsönöztem Zenith gépemhez, a jókora masinát eleve a kabátom alá vettem fel (ami a kor konfekcióiparának köszönhetően egyáltalán nem volt nehéz, hiszen ketten is belefértünk volna), s így a két szárnyat egyszerűen csak össze kellett gombolnom.

A megemlékezés ettől kezdve már valóban tüntetés-érzetet keltett, mentünk tovább, ahogy mondták Budára. Ám a Szabadság téren nem jutottunk túl, mert szemből ránk támadtak, és volt, akit már onnan elvittek.

A tüntetés este Budán folytatódott, de ezt már csak éjszaka tudtam meg, amikor – érettségire készülve – kiizzadtam magamból a másnapra

kötelező érettségi tételt, és végre találkozhattam a legjobb barátommal, aki viszont csak az esti tüntetésen tudott részt venni. Beszámolt a sráco-
kat mentőkocsikba tuszkoló rend-
őrökről és a kétségbeesett menekül-
lésről, meg hogy a villamoson mi-
lyen keserűen mulatságos volt közös
barátunk, akinek nagykabátjában
komikus, de árulkodó püpként me-

redezett a sebtében elrejtett nemze-
tiszinű zászló rúdja.

„1972. március 15-e volt. Késő este B.
telefonált, hogy beszélniünk kellene... A
szokásos helyen, a Katona József és a
Visegrádi utca sarkán találkoztunk...”

Itt végződik a riport, s ugyanitt kez-
dődik a soha el nem készülő nemze-
déki regény. De annak a napnak az
emléke valóban bennünk maradt.

Egy évre rá hármaskordon övezte a
Petőfi-szobrot: az egyik ifjúgárdis-
tákból, a másik munkásőrökből, a
harmadik rendőrökből állt – de ezt
már csak annak a busznak az ablaká-
ból láttam, amely elhúzott velem az
Erzsébet híd alatt Dabas-Sári felé,
ahol akkoriban egészen csöppnyi
kisdíjakokat tanítottam.

Szöveg és kép: STRIKER SÁNDOR